

*ОСАДЧА В.П., магістр; НОСОВА О.В., магістр; ЄРШОВА Н.Ю., к.е.н.
доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Протягом останніх років внесені певні зміни в порядок відображення в обліку власного капіталу підприємства в обліку і звітності, які спрямовані на наближення НП(С)БО до МСФЗ. Питання обліку власного капіталу розглядали багато вчених, серед яких Н.Ф. Огійчук, Ф.Ф. Бутинець, В.П. Завгородній, С.Ф. Голов, Г.Г. Кірейцев, В.В. Сопко, та ін. [1, 2, 3]. І хоча проблемам обліку власного капіталу присвячено багато праць, й нині існує проблема удосконалення методології бухгалтерського обліку власного капіталу з урахуванням сучасних вимог обліку та міжнародного досвіду.

Загалом, на думку науковців, капітал можна трактувати в трьох аспектах:

- економічний аспект – вартість, що продукує додаткову вартість;
- юридичний аспект – атрибут відносин власності;
- обліковий аспект – джерело формування активів суб'єкта господарювання.

Капітал - це вартість, авансована у виробництво з метою отримання прибутку. Його прийнято розглядати як грошову суму, вкладываемую в підприємство з метою отримання прибутку. Капітал виступає також як сукупність засобів виробництва (актив балансу) і як один з факторів виробництва. За функціональною належністю розрізняють основний і оборотний капітал, а за джерелами коштів - власний і позиковий [1, 3].

В процесі діяльності відбувається безперервна зміна капіталу, пов'язана зі збільшенням або зменшенням як його загальної величини, так і його окремих складових. Питанням формування та збільшення капіталу приділяється увага як з боку власників, державних органів управління,

кредитних організацій, так і з боку фінансових служб підприємства. Це пов'язано з фінансовими наслідками, що пов'язані зі змінами вартості підприємства, втрати його фінансової рівноваги.

Поняття капіталу як власнозростаючої вартості, в першу чергу, має на увазі здатність власного капіталу до зростання. З цієї точки зору найбільш значимим є його поділ на інвестуєму частину, т. е. вкладену власниками в підприємство і накопичену частину, створену ефективною діяльністю підприємства.

Інвестуємий капітал представлений в пасиві балансу статутним капіталом і емісійним доходом у складі додаткового капіталу. Накопичена частина виникає в результаті розподілу чистого прибутку на відрахування в резервний капітал та за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку минулих років. Дослідження довели, що капіталу притаманні такі характеристики:

- виступає основним фактором виробництва;
- характеризує фінансові ресурси підприємства, які приносять прибуток;
- виступає головним джерелом формування добробуту власників;
- виступає головним показником ринкової вартості підприємства;
- величина та динаміка є важливим "барометром" рівня ефективності господарської діяльності підприємства.

Також власний капітал можна представити як:

- чисті активи, тобто вартість активів підприємства, не обтяжених зобов'язаннями;
- фінансовий інструмент, що приносить основний дохід.

Методологічною основою формування в бухгалтерському обліку інформації про власний капітал, розкриття такої інформації у фінансовій звітності, є НП(С)БО 1 [4]. За національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його

зобов'язань. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) визначають капітал як чистий актив, а саме як "залишок частки участі в активах організації після вирахування всіх його зобов'язань". Власне тому розділ фінансової звітності, що відкриває "власні джерела коштів" підприємства, називається "equity", що одним з варіантів перекладу з англійської означає "частка", а за змістом - "частка власників у капіталі організації. Власний капітал підприємства і позикові джерела коштів формують сукупний капітал підприємства - так звані сукупні пасиви. Вони є загальною вартістю всіх коштів в матеріальній та нематеріальній формах, вкладених у формування активів компанії. Усі зазначені вище підходи до тлумачення сутності власного капіталу характеризують його з різних сторін: призначення джерел формування, складових частин та напрямків використання. Узагальнюючи наведені визначення, можна сформулювати наступне поняття: власний капітал – це власні джерела підприємства, внесені його засновниками, або суми реінвестованого чистого прибутку, які використовуються для формування активів підприємства у грошовій або матеріальній формі.

Метою організації обліку капіталу на підприємстві є забезпечення надання інформації про формування власного капіталу, операцій з ним, а також стан власного капіталу підприємства для забезпечення здійснення контролю і управління ним. Можна сформулювати наступні завдання організації обліку власного капіталу на підприємстві:

- вибір документів, якими оформляються операції з власним капіталом;
- забезпечення своєчасного і достовірного відображення операцій з власним капіталом;
- забезпечення здійснення контролю правильності і законності формування власного капіталу;
- визначення обов'язків облікових працівників, відповідальних за ведення бухгалтерського обліку операцій з власним капіталом.

Чинними нормативними документами передбачено ряд альтернативних варіантів відображення в бухгалтерському обліку операцій з власним

капіталом. Крім того, низка питань залишаються не врегульованими. Таким чином, Наказом про облікову політику підприємства повинні бути урегульовані питання, що стосуються відображення в бухгалтерському обліку капіталу підприємства. Об'єктом облікової політики власного капіталу повинні бути: порядок збільшення статутного капіталу; встановлення порядку вибуття учасників і визначення розміру частки належного їм капіталу; порядок розподілу чистого прибутку; первинні документи з обліку власного капіталу та графік їх документообігу; процедури контролю за формуванням капіталу; перелік субрахунків та аналітичних рахунків, необхідних для відображення в бухгалтерському обліку операцій з власним капіталом.

Список літератури: 1. *Бутинець Ф.Ф.* Бухгалтерський фінансовий облік: [підручник]; за ред. Ф.Ф. Бутинця; 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: Рута, 2009. – 912 с. 2. *Вівчар О.Й.* Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства / О. Й. Вівчар // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19 (5). – С. 146–150. 3. *Сук Л.К.* Фінансовий облік: навч. посіб. / Л.К. Сук, П.Л. Сук. – К. : Знання, 2012. – 647с. 4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.2013 р. за № 336/22868.